

Posudok na habilitačnú prácu Petra Podolana
Veľká Morava v historickej spisbe gerácie Všeslávie.

Odbornú profiláciu a rast Petra Podolana sledujem takmer 20 rokov. Ako študent ma zaujal pozoruhodnou pamäťou a všestranným záujmom o dejiny. Ako doktorand vytrvalosťou, disciplínou a schopnosťou sledovať v textoch drobnokresbu, analyzovať ho a formulovať primerané zovšeobecnenia. Na detailné informácie sa sústredil až s takou zaujatosťou, že som mu pri obhajobe rigorózne práce dohovoril, že začína byť viac textológom ako historikom. Z textu tejto habilitačnej práce cítim, že to prijal. Dokazuje ňou, že sa vypracoval nielen na zdatného analytika textov a odborníka na dejiny historiografie, ale fundovane sa orientuje aj v spoločenskej problematike 1. polovice 19. storočia. Koniec koncov to preukázal už v syntetickej práci Slovenské dejiny (spoluautor M. Viršínská, vydalo ju Slovenské informačné centrum). V poslednom desaťročí možno u Petra Podolana pozorovať aj kultúrne a umelecké založenie, pôsobil ako šéfredaktor časopisu Tvorba, je autorom básnických textov a esejí, založil a vedie internetový časopis Historia nova.

O Jánovi Kollárovi, Jánovi Hollom, Pavlovi Jozefovi Šafárikovi zvyknú už od mojej odbornej mladosti nezainteresovaní – často s dávkou zlomyseľnosti – tvrdievať, že o týchto chronicky známych osobnostiach a ich dobe sa fakticky už nedá nič nové napísať, ich poznanie sa zavŕšilo prácami predchádzajúcej generácie bádateľov. Avšak práce z posledných desaťročí, ktoré prekonávajú tradičnú opisnosť alebo z iného uhla marxisticko-národný pozitivizmus, toto kliše vyvracajú. Medzi autorov, ktorí dokázali odkryť rezervy v poznaní týchto „chronicky známych“ tém, sa zaraďuje aj Peter Podolan.

Donedávna stáli dejiny vlastnej disciplíny na okraji záujmu slovenských historikov. Situácia sa začala meniť až pred zhruba dvadsiatimi rokmi. Postupne sa sformovala skupina začínajúcich historikov, patrili medzi nich aj Peter Podolan, ktorá sa pridala ku kolegom patriacim do strednej a staršej generácie a spoločne sa začali systematickejšie zaujímať o túto popolušku slovenskej historiografie. Podolan sa sústreďuje predovšetkým na bádanie vývoja a podôb historického myslenia a interpretácií 1. polovice 19. storočia.

Peter Podolan nadväzuje na spôsob uvažovania a prístup starších generácií autorov, predovšetkým na historiografické práce Jána Tibenského. Z formálneho hľadiska to dokladajú občasné archaické náznaky v jeho štýle, či početné a informačne bohaté poznámky pod čiarou v jeho štúdiách. Z obsahovej stránky je to zasa bohatá faktografia a početnosť konkrétnych súvislostí. Práce svojich generačných predchodcov však interpretačne prekračuje, predovšetkým v dvoch rovinách. Vyniká schopnosťou postrehnúť v textoch, ktoré pred ním videli už mnohí bádatelia, nepovšimnuté

informácie a na rozdiel od nich zmysluplne využíva moderné pojmy a antropologické metódy. Vďaka tomu konkretizuje historiografické obrazy obdobia Veľkej Moravy a Uhorska a rozširuje ich o nové významy a súvislosti.

Podobnú „diskontinuitnú kontinuitu“ možno postrehnúť u P. Podolana pri interpretácii diel autorov, ktorí časovo predchádzali „generácii všeslávie“. Zachytil, ako revidovala a prekonávala pohľad autorov 18. storočia na dejiny Veľkej Moravy a raného Uhorska. Zároveň zachytil aj to, ako táto proromantická generácia obrodencov prijímala tvrdenia svojich predchodcov a uplatňovala ich v utváraní modernej nacionálnej ideológie. Aj na pozadí uchopenia prekonávania a previazanosti predobrodeneckej a obrodeneckej historiografie sa darí P. Podolanovi prehlbovať poznanie genézy a emancipácie „novej“ národnej historiografie v prvých desaťročiach 19. storočia.

Doteraz uvedené znaky sa plne vzťahujú nielen na štúdiu, ale aj posudzovanú, rozsahom pomerne skromnú habilitačnú prácu. Tá sa skladá z dvoch tematických častí. V prvej, teoreticky ladenej autor prezentuje svoj koncept formovanie moderného slovenského národa v prvých troch desaťročiach 19. storočia. Zohľadňuje v ňom viaceré psychologické stránky zložitého, očami jeho tvorcov neraz beznádejne vyzerajúceho procesu, charakterizuje dobové literárne žánre a ich funkcie, zdôrazňuje kľúčovú rolu minulosti a jej obrazov v moderných národných ideológiách, limity a možnosti spoločenského dosahu slovenskej elity a podobne. Pozitívne vnímam viaceré úvahy Petra Podolana kriticky reagujúce na viaceré stereotypné, silne rezistentné tvrdenia. Predovšetkým redukovanie tvorby a myslenia romantických a proromantických národovcov na mytologický a manipulačný rozmer. Podolan to, prirodzene, nespochybňuje, ale ho považuje len za jednu stránku ich myslenia, tú druhú predstavuje úroveň a proces poznania minulosti. Teda túžba národovcov nachádzať v dejinách účelové propagandistické argumenty vo svoj prospech sa v Podolanovej interpretácii prekrýva s ich racionálnym poznaním. Iba dodávam, že tvrdenia, ktoré sa dnes môžu javiť ako naivné či nekorektné, pred 200 rokmi predstavovali štandardný spôsob myslenia a poznania.

V druhej časti práce autor priblížil, ako interpretovali minulosť spomínané tri osobnosti druhej obrodeneckej generácie, pričom ich konfrontoval s interpretáciami niektorých neslovenských dobových autorov. Na tejto časti práce oceňujem predovšetkým to, že analyzoval historické pasáže vo viacerých, len zriedkavo reflektovaných prácach Jána Kollára a tak dokreslil jeho profil ako „historika“.

Prirodzene, v Podolanovej práci možno nájsť aj rezervy a slabšie miesta. Napríklad je otáznе, nakoľko je produktívne používať ako terminus označenie generácia Všeslávie? Podľa môjho názoru je príliš metaforické, neurčité, skôr sa hodí do popularizačných žánrov. Za otáznе považujem aj vymedzenie historizmu, ktorý má viacero významov, ako žánru. Pri etnonymách Slovania a Slováci

zasa mohol autor poznamenať, že ešte aj u títo autori nie vždy jasne vymedzili ich významy a občas ich zamieňali. Týkalo sa to predovšetkým Jána Hollého, ktorý pod Slovámi často myslel Slovanov. Kvalite práce by bolo prospelo, keby bol autor venoval väčší priestor komparácii historizujúcich prác a názorov J. Kollára, P. J. Šafárika a J. Hollého s inými dôležitými slovanskými i neslovanskými autormi ich generácie a presnejšie vymedzil ich vzájomné ovplyvňovanie sa.

Peter Podolan svojou tvorbou, vrátane posudzovanej habilitačnej práce, preukázal odbornú zdatnosť a prispel k hlbšiemu poznaniu historiografie, historického myslenia a kultúrnej identity v čase, keď sa začínal aj v uhorskom a slovenskom prostredí utvárať moderný nacionalizmus. Po úspešnej obhajobe mu odporúčam udeliť titul docent s presvedčením, že keď bude k pracovitosti, precíznosti, kvalitnému historickému mysleniu pridávať viac odvahy sledovať národnú emancipáciu v dlhšom časovom rámci a vývoj historiografie v širšom geopolitickom a kultúrnom priestore, postupne sa zaradí medzi profilujúcich historikov 19. storočia.

V Liptovskej Teplej 21. 9. 2019

Prof. Dušan Škvarna
oponent